238

S D Ě L E N Í

Ústavního soudu

Plénum Ústavního soudu přijalo pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18 dne 25. září 2018 ve složení předseda soudu Pavel Rychetský a soudci Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Josef Fiala, Jan Filip, Jaromír Jirsa, Tomáš Lichovník, Jan Musil, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Milada Tomková, David Uhlíř a Jiří Zemánek na návrh IV. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci právního názoru Ústavního soudu obsaženého v nálezech sp. zn. I. ÚS 1377/16 ze dne 14. září 2016 a sp. zn. I. ÚS 1135/17 ze dne 1. listopadu 2017

toto stanovisko:

Zamítne-li soud v neveřejném zasedání jako nedůvodnou stížnost [§ 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu] proti rozhodnutí, kterým se zamítá návrh na povolení obnovy řízení [§ 283 písm. d) trestního řádu] v situaci, kdy již sám dokazování neopakuje, popř. nedoplňuje, nejde o porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.
Důvody předložení stanoviska

1. Dne 3. 1. 2018 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost, která je vedena pod sp. zn. IV. ÚS 38/18 a jíž se stěžovatel domáhá zrušení usnesení Městského soudu v Praze č. j. 46 T 3/2015-1543 ze dne 17. 7. 2017 a usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 100/2017 ze dne 20. 10. 2017.

2. Napadená rozhodnutí byla vydána v řízení o návrhu na obnovu trestního řízení, v rámci kterého byl stěžovatel rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 6 Tdo 1458/2015-61 ze dne 25. 5. 2015 shledán vinným zvlášť závažným zločinem vraždy podle ustanovení § 140 odst. 2 a odst. 3 písm. j) trestního zákoníku ve stadiu pokusu. Svůj návrh stěžovatel odůvodňoval změnou vlastní výpovědi stran motivů svého jednání.

3. Městský soud v Praze stěžovatelův návrh projednal ve veřejném zasedání a jako nedůvodný jej ústavní stížností napadeným usnesením zamítl. Dle nalézacího soudu změna stěžovatelovy výpovědi nemění nic na tom, jakého trestného činu se dopustil a jakým způsobem. Při rozhodování o vině soud v původním řízení údajně nevyšel jen ze stěžovatelovy výpovědi, ale i z jiných důkazů, které s doznáním korespondovaly. Městský soud také vysvětlil, proč změně výpovědi stěžovatele neuvěřil, s tím, že změna postoje nastala, až když si uvědomil, že činy, kterými se dříve honosil, byly v souladu se zákonem potrestány.

4. Proti prvostupňovému rozhodnutí podal stěžovatel stížnost, kterou Vrchní soud v Praze v neveřejném zasedání ústavní stížností napadeným usnesením zamítl jako nedůvodnou. Stížnostní soud se mimo jiné ztotožnil s argumentací nalézacího soudu, že stěžovatelova vina byla prokázána i jinými důkazy než jeho výpovědí. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá i to, že stížnostní soud měl nařídit veřejné zasedání.

5. Čtvrtý senát Ústavního soudu zastává právní názor, že postup stížnostního soudu spočívající v neařízení veřejného zasedání – v případě, kdy nepřehodnocuje nalézacím soudem zjištěný stav – je v souladu se stěžovatelovými ústavně zaručenými právy. Tím se odchyluje od právního názoru vysloveného v nálezech Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1377/16 ze dne 14. 9. 2016 (N 175/82 SbNU 705) a sp. zn. I. ÚS 1135/17 ze dne 1. 11. 2017. Nezbylo mu proto než postupovat podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a předložit tuto otázku k posouzení plénu.

6. Ačkoli je v usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1576/17 ze dne 5. 9. 2017 (dostupné stejně jako ostatní rozhodnutí Ústavního soudu na http://nalus.usoud.cz) obsažen názor, že nález sp. zn. I. ÚS 1377/16 dopadá jen na situace, kdy stížnostní soud provádí dokazování (k čemuž ve věci, z níž návrh na přijetí stanoviska vzešel, nedošlo), dle názoru čtvrtého senátu jej takto interpretovat nelze. To samé pak platí i o nálezu sp. zn. I. ÚS 1135/17. Ani jeden z nálezů své závěry tímto způsobem neomezuje, přičemž z jejich narativních částí ani nelze jednoznačně dovodit, že by v tehdy posuzovaných případech stížnostní soudy prováděly dokazování (tím spíše, že provedly dokazování jdoucí nad rámec dokazování provedeného před soudem prvního stupně, případně že provedené důkazy oproti soudu prvního stupně přehodnotily).

II.
Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu

7. Právem obviněného, aby o stížnosti proti prvostupňovému rozhodnutí o návrhu na obnovu řízení bylo rozhodováno ve veřejném zasedání (pakliže je rozhodováno meritorně), se Ústavní soud zabýval již mnohokrát.

8. V usnesení sp. zn. I. ÚS 117/04 ze dne 18. 5. 2004 s odkazem na zákonnou úpravu (§ 240 trestního řádu) konstatoval, že nelze považovat „postup odvolacího soudu a jeho rozhodnutí učiněné v neveřejném zasedání za pochybení, které by mohlo založit protiústavnost zamítavého usnesení o stížnosti“. V usnesení sp. zn. II. ÚS 880/07 ze dne 3. 5. 2007 k tomu s odkazem na usnesení sp. zn. I. ÚS 176/04 ze dne 11. 5. 2004 (U 31/33 SbNU 515) doplnil, že i „v jiné souvislosti Ústavní soud v minulosti dovodil, že pokud zákonodárce umožnil opuštění principu veřejnosti soudního jednání v řízení, které pojmově přichází v úvahu až poté, co je veřejné projednání věci umožněno u nalézacího a odvolacího soudu, postupoval v souladu s ústavním pořádkem“.

9. Nálezem sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513) byla řešena situace, kdy soud prvního stupně návrhu na obnovu řízení vyhověl, nicméně ke stížnosti státního zástupce stížnostní soud návrh v neveřejném zasedání zamítl (a to navíc za situace, kdy odsouzenému nebyla stížnost státního zástupce doručena). Ústavní soud konstatoval, že „[d]okazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu § 278 odst. 1 [trestního řádu], se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů dle § 2 odst. 6 ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle § 2 odst. 11 a 12 [trestního řádu]“. Dle Ústavního soudu musí mít důkazní řízení kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zajištěn být nemůže. Proto, „rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může … napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) [trestního řádu] (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen … ve veřejném zasedání“.

10. Ústavní soud se s východisky nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ztotožnil i v dalších případech řešících totožnou procesní situaci (tedy kdy stížnostní soud oproti soudu prvního stupně nepovolil obnovu řízení, přičemž tak učinil v neveřejném zasedání). Jde např. o usnesení sp. zn. IV. ÚS 305/11 ze dne 19. 3. 2012 a nálezy sp. zn. III. ÚS 1455/11 ze dne 18. 7. 2013 (N 125/70 SbNU 141), sp. zn. III. ÚS 566/13 ze dne 14. 11. 2013 (N 189/71 SbNU 259) či sp. zn. I. ÚS 2826/13 ze dne 10. 2. 2015 (N 29/76 SbNU 383).

11. Z uváděných rozhodnutí, jakož i z „pilotního“ nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 nepochybně vyplývalo, že dopadají jen a pouze na situace, kdy stížnostní soud rozhodoval o stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí, kterým obnova řízení byla povolena. To potvrzuje celá řada usnesení, kterými Ústavní soud odmítal ústavní stížnosti obdobné té, z níž vzešel návrh na přijetí tohoto stanoviska.

12. V usnesení sp. zn. I. ÚS 3022/11 ze dne 6. 3. 2012 Ústavní soud např. uvedl, že nález sp. zn. III. ÚS 608/10 „zjevně nedopadá na případ stěžovatelův, neboť rozhodnutím soudu prvního stupně v projednávané věci nebyla obnova řízení povolena, nýbrž stěžovatelův návrh byl zamítnut“. Stejně tak v usnesení sp. zn. III. ÚS 3977/11 ze dne 20. 6. 2013 se Ústavní soud „neztotožnil se stěžovatelovou námitkou, že došlo k porušení práva na veřejné projednání věci a práva na spravedlivé řízení tím, že stížnostní soud rozhodoval v jeho věci v neveřejném zasedání. Trestní řád v § 240 takový postup umožňuje, neboť konání veřejného zasedání tu není výslovně předepsáno. Stěžovatelův odkaz na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 608/10 … neobstojí, protože vychází z jiného skutkového stavu (tam šlo o řízení o stížnosti podané státním zástupcem v neprospěch odsouzeného, v němž odsouzenému nebyla poskytnuta možnost se ke stížnosti státního zástupce vyjádřit)“.

13. Usnesením sp. zn. I. ÚS 2942/14 ze dne 12. 11. 2014 Ústavní soud zdůraznil, že v nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 „shledal porušení práva na spravedlivý proces v případě, kdy stížnostní soud v neveřejném zasedání zrušil usnesení, kterým byla obnova řízení povolena, a zároveň návrh na obnovu řízení sám zamítl. Stížnostní soud totiž přehodnocoval důkazy, aniž by je sám prováděl a aniž by dal účastníkům řízení možnost se k důkazům nebo nově nastolené podstatě věci vyjádřit“. Dále pak v citovaném usnesení Ústavní soud dodal, že „v projednávaném případě jde ovšem o odlišnou věc. Stížnostní soud neprováděl dokazování ani nepřehodnocoval důkazy ve spisu. Jeho rozhodnutí nemůže být překvapivé, protože už soud prvního stupně návrh stěžovatele zamítl a stížnostní soud se s odůvodněním jeho rozhodnutí ztotožnil. Stížnostní soud prováděl přezkum pouze po stránce právní, nikoliv skutkové“. Prakticky shodně Ústavní soud odůvodnil i usnesení sp. zn. IV. ÚS 2365/14 ze dne 1. 10. 2014.

14. Podobného znění bylo i odůvodnění usnesení sp. zn. I. ÚS 2518/15 ze dne 1. 2. 2016, v němž Ústavní soud připomněl, že nález sp. zn. III. ÚS 608/10 je potřeba vnímat jako celek a nevytrhávat jeho jednotlivé části, nadto bez zohlednění jeho právního a skutkového kontextu. Dle Ústavního soudu předmětný nález „nic nemění na skutečnosti, že pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdí, může rozhodovat i v neveřejném zasedání. Nijak tím totiž nedochází k porušení zásad kontradiktornosti či práva obviněného zpochybnit prováděné důkazy, neboť v tomto případě odvolací soud dokazování neprovádí. Tento závěr plyne i z nálezu sp. zn. III. ÚS 566/13 ze dne 14. 11. 2013 (N 189/71 SbNU 259). Vzhledem k tomu, že před městským soudem bylo rozhodováno ve veřejném zasedání a krajský soud závěry tohoto soudu plně akceptoval, nelze hovořit o porušení základního práva stěžovatele na veřejnost projednání jeho pře“.

15. Usnesením sp. zn. II. ÚS 3348/15 ze dne 9. 8. 2016 Ústavní soud znovu připomněl že „zásady veřejnosti a ústnosti, které nepochybně patří mezi základní zásady trestního řízení, se uplatňují v celé své šíři v hlavním líčení před soudem prvního stupně, které je i těžištěm celého trestního řízení, neboť je těžištěm dokazování. Uplatňování těchto zásad je potom v různých stupních trestního řízení modifikováno, a to vzhledem ke specifikům té které fáze řízení. V řízení o opravném prostředku jsou obecně zákonem předvídány dvě formy projednání věci – veřejné a neveřejné zasedání. Pokud zákon pro projednání stížnosti proti rozhodnutí soudu prvního stupně předvídá konání neveřejného zasedání, není možné na základě výše uvedeného konstatovat porušení zásad veřejnosti a ústnosti a krajskému soudu není v tomto ohledu možno nic vytknout“.

16. Ke změně právního názoru došlo (nyní překonávaným) nálezem sp. zn. I. ÚS 1377/16 ze dne 14. 9. 2016 (N 175/82 SbNU 705). V něm při nezměněné ústavní i podústavní právní úpravě, a navzdory odlišnému skutkovému a právnímu kontextu (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 2518/15), Ústavní soud aplikoval závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513) i na situace, kdy stížnostní soud v neveřejném zasedání potvrdil prvostupňové rozhodnutí, kterým byl návrh na obnovu řízení zamítnut. Ústavní soud v tom shledal porušení stěžovatelova práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také „Listina“). S argumenty uvedenými v citovaných

usneseních Ústavního soudu (viz body 12 až 15 tohoto stanoviska) se předmětný nález nevypořádává, neboť nad rámec rekapitulace nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 pouze v jediném odstavci konstatuje:

„Při zohlednění postulátu, který Ústavní soud zaujal ve vzpomínaném ‚pilotním' nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513), dle něhož rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle § 286 odst. 3 [trestního řádu] je třeba přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací, pokud jde o provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a jeho vlastní rozhodnutí o meritu věci, nelze než dospět k závěru, že Krajský soud v Ostravě měl o stížnosti stěžovatele rozhodnout ve veřejném zasedání. Totiž v porovnání s ustanovením § 263 [trestního řádu] upravujícím řízení u odvolacího soudu je zřejmé, že i odvolací soud může o odvolání rozhodnout v neveřejném zasedání, avšak jen v případech předvídaných v ustanovení § 253, 255 a 257, resp. § 258 odst. 1 [trestního řádu] za splnění podmínky uvedené v § 263 odst. 1 písm. b) [trestního řádu], tedy tehdy, kdy o odvolání soud nerozhoduje věcně. Jinak je povinen rozhodnout ve veřejném zasedání. V nyní souzené věci stížnostní soud rozhodoval o stížnosti stěžovatele meritorně, tudíž bylo namístě ji projednat ve veřejném zasedání, za podmínek analogických podmínkám rozhodování soudu druhého stupně o odvolání."

17. Nález sp. zn. I. ÚS 1377/16 nebyl v judikatuře Ústavního soudu bezvýhradně následován. Na východiska své předchozí judikatury Ústavní soud navázal v usnesení sp. zn. II. ÚS 2831/16 ze dne 11. 10. 2016, v němž vysvětlil, že závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 nijak nedopadají „na případ, kdy odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdí (jak tomu bylo v případě stěžovatele), přičemž zde může rozhodnout i v neveřejném zasedání. Nijak tím totiž nedochází k porušení zásad kontradiktornosti či práva obviněného zpochybnit prováděné důkazy, neboť v tomto případě odvolací soud dokazování již neprovádí". Neústavnost postupu stížnostního soudu v podobě nenařízení veřejného zasedání Ústavní soud neshledal ani v usnesení sp. zn. II. ÚS 2132/17 ze dne 8. 8. 2017. Jím odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost, byť konkrétně na vznesenou námitku nenařízení veřejného zasedání Ústavní soud nereagoval.

18. V usnesení sp. zn. III. ÚS 1576/17 se Ústavní soud pokusil odlišit tehdy posuzovanou věc od té řešené v nálezu sp. zn. I. ÚS 1377/16 (viz výše):

„Jak Ústavní soud dal najevo v usnesení sp. zn. III. ÚS 62/04 ze dne 15. 4. 2004 (U 19/33 SbNU 409), obecné soudy nemohou bez dalšího převzít nově tvrzené skutečnosti či důkazy, aniž by je hodnotily ve vztahu ke skutečnostem a důkazům, z nichž povstalo původní skutkové zjištění. I v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení je nezbytné důkazy hodnotit; pochopitelně však takovým způsobem, aby nedošlo k posuzování viny odsouzeného (stěžovatele), jak plyne např. z nálezu sp. zn. I. ÚS 2517/08 ze dne 24. 2. 2009 (N 34/52 SbNU 343). V posuzovaném případě však Ústavní soud nezjistil v postupu soudů namítaná pochybení, a to ani ve smyslu porušení kontradiktornosti řízení a dokazování. V nyní posuzované věci nebyly splněny podmínky pro ingerenci Ústavního soudu obdobnou nálezu sp. zn. I. ÚS 1377/16 ze dne 14. 9. 2016. Před vrchním soudem nedošlo k věcnému posuzování důkazů nad rámec provedený krajským soudem ve veřejném zasedání … či přímo k provádění důkazů, jako tomu bylo v případě nálezu sp. zn. I. ÚS 1377/16 ze dne 14. 9. 2016 (N 175/82 SbNU 705), srov. bod 15; na řečeném ničeho nemění ani stěžovatelem zdůrazňovaná okolnost, že se vrchní soud obeznámil s obsahem spisu vedeného v dané trestní věci.

Postup vrchního soudu je konformní i s konstantní judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, kdy podle rozsudku ze dne 19. 12. 1997 ve věci *Helle proti Finsku*, stížnost č. 20772/92, § 59 a 60, se odvolací soud při zamítnutí odvolání může omezit i na převzetí odůvodnění nižšího soudu. V rozporu s tím tedy není, když vrchní soud na stížnostní námitky reagoval explicitním příklonem k závěrům soudu prvního stupně, jež požadavkům ústavně konformního odůvodnění odpovídají. Za pochybení nelze rovněž označit okolnost, že stížnostní soud v jiných směrech podrobněji rozvedl či zdůraznil ústavně konformní závěry soudu prvního stupně. Ani takovým postupem nedošlo k porušení zásady dvojinstančnosti trestního řízení."

19. K nálezu sp. zn. I. ÚS 1377/16 se Ústavní soud znovu přihlásil v nyní překonávaném nálezu sp. zn. I. ÚS 1135/17 ze dne 1. 11. 2017. V něm shledal, že zamítnutím stížnosti proti rozhodnutí, kterým byl zamítnut návrh na obnovu řízení, v neveřejném zasedání došlo k porušení práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také „Úmluva"). Nad rámec odkazu na nález sp. zn. I. ÚS 1377/16 Ústavní soud žádné nové argumenty nepředložil.

III.
Vlastní odůvodnění stanoviska

20. Plénum Ústavního soudu se prvně zaměřilo na to, zda povinnost stížnostního soudu rozhodnout ve veřejném zasedání vyplývá ze zákonné úpravy. Bylo-li by tomu tak, muselo by se plénum zabývat tím, zda nenařízení veřejného zasedání v rozporu se zákonem představuje nejen nezákonnost následného rozhodnutí soudu, nýbrž i jeho protiústavnost. V opačném případě, tedy pokud zákon veřejné zasedání pro řízení o stížnosti proti rozhodnutí, kterým nebyla povolena obnova řízení, nestanoví, se musí plénum zabývat tím, zda tento požadavek přesto neplyne z čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny (resp. z jejího čl. 38 odst. 2, viz dále), jak dovodily nálezy sp. zn. I. ÚS 1377/16 a sp. zn. I. ÚS 1135/17.

III./A
Zákonná úprava

21. Trestní řád rozeznává čtyři základní formy soudního zasedání. Hlavní líčení (§ 196 a násl.), veřejné zasedání (§ 232 a násl.), neveřejné zasedání (§ 240 a násl.) a vazební zasedání (§ 73d). Dle § 240 trestního řádu rozhoduje soud v neveřejném zasedání tam, kde není zákonem předepsáno, že se rozhoduje v hlavním líčení, veřejném zasedání nebo vazebním zasedání. To nevylučuje, aby zákon v některých případech výslovně uvedl, že formou zasedání je či může být neveřejné zasedání (např. § 263 odst. 1 trestního řádu).

22. Dle § 286 odst. 1 trestního řádu rozhoduje soud o návrhu na obnovu řízení ve veřejném zasedání, a to s výjimkami uvedenými v § 286 odst. 2 trestního řádu, za jejichž naplnění lze rozhodnout i v neveřejném zasedání. Dle § 286 odst. 3 trestního řádu je proti rozhodnutí o návrhu na povolení obnovy přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Hlava sedmá trestního řádu (§ 141 a násl.), upravující řízení o stížnosti, žádnou formu rozhodování soudu nestanoví. V souladu s § 240 trestního řádu tak stížnostní soud rozhoduje zásadně v neveřejném zasedání, což dopadá i na rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí, kterým byl pro nedůvodnost zamítnut návrh na obnovu řízení. Zamítnutí stížnosti proti rozhodnutí, kterým nebyla povolena obnova řízení, v neveřejném zasedání je tedy v souladu se zákonem.

23. I postup soudů souladný se zákonem může nicméně být v rozporu se základními právy účastníků řízení. Plénum Ústavního soudu se proto zaměřilo na čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny, z nichž podle nálezů sp. zn. I. ÚS 1377/16 a sp. zn. I. ÚS 1135/17 plyne povinnost stížnostního soudu rozhodovat v řízení o návrhu na obnovu řízení ve veřejném zasedání.

III./B
Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

24. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy:
„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu

v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

25. Citovaný článek Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nicméně na řízení o návrhu na obnovu řízení vůbec nedopadá. Úmluva totiž nezaručuje právo na znovuotevření již ukončeného soudního řízení a při posuzování návrhu na obnovu řízení není rozhodováno o občanských právech nebo závazcích či o oprávněnosti trestního obvinění (viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bochan proti Ukrajině* ze dne 5. 2. 2015 č. 22251/08; § 44, viz i usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3306/09 ze dne 4. 2. 2010 či usnesení sp. zn. I. ÚS 2942/14 ze dne 12. 11. 2014).

26. Evropský soud pro lidská práva přesto v některých případech vztáhl ochranu čl. 6 odst. 1 Úmluvy i na řízení o návrzích na obnovu řízení, a to tehdy, pakliže právní úprava takto nazvaného opravného prostředku odpovídala jiným opravným prostředkům, např. českému dovolání. V rozsudku ve věci *San Leonard Band Club proti Maltě* ze dne 29. 7. 2004 (č. 77562/01, § 40 a násl.) proto např. zohlednil, že na Maltě se lze obnovy řízení domáhat námitkou nesprávného právního posouzení věci, což mimo jiné i s ohledem na absentující třetí přezkumnou instanci znamenalo, že jde v podstatě o tradiční opravný prostředek (k povaze opravných prostředků spadajících pod čl. 6 odst. 1 Úmluvy srov. i rozsudek ve věci *Maresti proti Chorvatsku* ze dne 25. 6. 2009 č. 55759/07).

27. Není však pochyb, že návrh na obnovu řízení podle § 277 a násl. trestního řádu je mimořádným opravným prostředkem nespadajícím pod rámec čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Obnova řízení připadá do úvahy ve věcech pravomocně skončených a jejím smyslem není napravit případná pochybení soudů v původním řízení (k tomu slouží dovolání a případně ústavní stížnost; o návrhu na povolení obnovy koneckonců ani nerozhoduje instančně nadřízený soud), nýbrž reagovat na nové skutečnosti či důkazy, které dříve nebyly soudu známy. Podání návrhu na obnovu řízení není až na výjimky [§ 279 písm. b) trestního řádu] časově limitováno, návrh nepředstavuje efektivní prostředek k ochraně práva, který by bylo nutno vyčerpat před podáním jiných prostředků ochrany práv (ústavní stížnosti, stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva), a rozhodnutí o něm závisí mimo jiné na uvážení soudu, zda by tvrzené nové důkazy a skutečnosti vůbec mohly ovlivnit výsledek předchozího řízení. Návrh na obnovu řízení dle trestního řádu je tedy i dle své povahy mimořádným opravným prostředkem vyloučeným z působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III./C
Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

28. Výroky tímto stanoviskem překonávaných nálezů se omezily (krom rozporu s Úmluvou, viz výše) na konstatování rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny. Tyto nálezy jsou nicméně argumentačně vystavěny na východiscích nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513), který (byť za jiné situace) shledal v nenařízení veřejného zasedání i porušení čl. 38 odst. 2 Listiny. Jinými slovy, z odůvodnění překonávaných nálezů je patrné, že tvrzené porušení čl. 36 odst. 1 Listiny konstatované ve výroku mělo být důsledkem shledaného porušení čl. 38 odst. 2 Listiny.

29. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny:
„Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

30. Ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny:
„Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“

31. Ustanovení čl. 96 odst. 2 Ústavy České republiky:
„Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně.“

32. Ačkoli Listina výslovně umožňuje zákonodárci stanovit výjimku pouze z práva na veřejné projednání věci, Ústavní soud již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 30/95 ze dne 10. 1. 1996 (N 3/5 SbNU 17; 31/1996 Sb.) uvedl, že čl. 38 odst. 2 Listiny je potřeba interpretovat společně s čl. 96 odst. 2 Ústavy (který umožňuje výjimku i ze zásady ústnosti). Konstatoval tehdy, že „výraz ‚jeho věc‘ je nutno vykládat tak, že Listina požaduje, aby každý, o jehož právech a povinnostech má být v soudním řízení jednáno, měl možnost se tohoto řízení účastnit a vyjádřit se k všem prováděným důkazům a aby soud o ‚jeho věci‘ jednal v jeho přítomnosti a veřejně, pokud zákon ve smyslu ustanovení čl. 96 odst. 2 Ústavy nestanoví výjimku, což je však možné jen u zásady ústnosti a veřejnosti“.

33. V souladu s tímto výkladem Ústavní soud zásadně považuje za ústavně konformní projednání opravných prostředků v neveřejných zasedáních bez přítomnosti účastníků řízení, má-li takový postup patřičnou oporu v zákoně. Ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 15/02 ze dne 28. 5. 2002 (ST 15/26 SbNU 375) proto plénum Ústavního soudu např. zaujalo právní názor [překonávajíc tím nález sp. zn. II. ÚS 180/96 ze dne 18. 6. 1997 (N 80/8 SbNU 257)], že „[je] věcí úvahy [Nejvyššího soudu], zda o zamítnutí stížnosti pro porušení zákona rozhodne v neveřejném zasedání“, přičemž „Ústavnímu soudu zpravidla nepřísluší do této úvahy vstupovat a zasahovat“.

34. Výklad Ústavního soudu, podle něhož může být o opravných prostředcích rozhodováno v neveřejných zasedáních bez přítomnosti účastníků řízení, je založen na dvou základních východiscích. Zaprvé, že účastníci mají možnost, aby jejich věc byla projednána ústně, veřejně a za jejich přítomnosti již v předcházejících fázích řízení (typicky před nalézacím, případně i odvolacím soudem; stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 15/02), což odpovídá i dlouhodobé praxi Ústavního soudu, jenž hodnotí řízení před obecnými soudy, byť proběhlo před několika stupni soudní soustavy, jako celek (viz např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3311/15 ze dne 25. 11. 2015).

35. Zadruhé pak ústavní konformita projednání opravných prostředků v neveřejných zasedáních plyne z jejich povahy, neboť jsou obvykle zaměřeny na posouzení právních otázek. Zjištění skutkového stavu je primárně úkolem nalézacích soudů a instančně nadřízený soud z takto zjištěného skutkového stavu vychází, pokud sám dokazování nezopakuje, případně nedoplní [srov. § 259 odst. 3 trestního řádu nebo § 213 občanského soudního řádu; srov. i nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3432/15 ze dne 8. 8. 2017 či sp. zn. I. ÚS 3725/10 ze dne 3. 8. 2011 (N 139/62 SbNU 175)] – k takovému přehodnocení skutkového stavu ovšem dochází za přítomnosti účastníků řízení, pakliže se tohoto práva nevzdají [nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 222/07 ze dne 26. 4. 2007 (N 72/45 SbNU 143)]. Nadřízený soud může věc také vrátit soudu prvního stupně k doplnění dokazování [§ 258 odst. 1 písm. b) trestního řádu či § 219a odst. 2 občanského soudního řádu], k němuž následně dochází také za přítomnosti účastníků.

36. Není žádný důvod, proč by právě uvedené nemělo platit i pro řízení o návrhu na obnovu trestních řízení. Prvně je potřeba znovu připomenout, že se v něm nerozhoduje o vině a trestu (ani o zbavení osobní svobody). K tomu došlo již v předcházejícím řízení, v němž byl obžalovaný pravomocně odsouzen. Je pravda, jak uvádí nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 608/10, že obnovovací řízení je v řadě ohledů analogické fázi trestního řízení probíhající ve věci samé. Z toho vyplývá to, že dokazování v něm prováděné s cílem zjistit, zda tu jsou tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti dle § 278 odst. 1 trestního řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů a zásadám ústnosti a bezprostřednosti a že důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter. To však logicky platí pro tu fázi řízení, v níž k provádění důkazů skutečně dochází, resp. pro situace, kdy soud druhého stupně na základě zopakování či doplnění dokazování učiní odlišné skutkové závěry (srov. § 259 odst. 3 trestního řádu).

37. I v řízení o návrhu na obnovu trestního řízení leží těžiště dokazování před soudem prvního stupně, který zásadně rozhoduje ve veřejném zasedání. V něm má odsouzený možnost být přítomen projedná-

ní své věci (kterou ostatně měl již před nalézacím a odvolacím soudem v původním řízení) a vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Není samozřejmě vyloučeno, že i stížnostní soud se rozhodne provést dokazování a podstatným způsobem přehodnotí nalézacím soudem zjištěný skutkový stav. Ovšem pokud soud prvního stupně návrh na obnovu řízení zamítne a stížnostní soud se s jeho hodnocením ztotožní, k přehodnocování důkazů či doplnění dokazování obvykle vůbec nedochází (viz i usnesení sp. zn. III. ÚS 1576/17). Za takové situace není právo odsouzeného vyjádřit se ke všem prováděným důkazům konáním neveřejného zasedání vůbec dotčeno (na čemž nic nemění, obeznámí-li se stížnostní soud s obsahem spisu vedeného v dané trestní věci, s obsahem trestního spisu se ostatně běžně seznamuje také Ústavní soud, aniž by za tímto účelem konal ústní jednání; usnesení sp. zn. III. ÚS 1576/17), přičemž právo na veřejné projednání věci v jeho přítomnosti bylo naplněno již před nalézacím soudem [srov. i nález sp. zn. II. ÚS 2307/15 ze dne 1. 12. 2015 (N 203/79 SbNU 305); v něm Ústavní soud v postupu stížnostního soudu, který v řízení o žádosti o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody doplnil v neveřejném zasedání dokazování, na základě čehož pak rozhodl odlišně od soudu prvního stupně, shledal porušení práva vyjádřit se k prováděným důkazům; Ústavní soud nicméně nekonstatoval porušení práva na veřejné projednání věci, naopak uvedl, že diskuze nad tím, co ovlivňuje rozhodnutí soudu, nemusí mít nutně ústní charakter].

38. Překonávané nálezy sp. zn. I. ÚS 1377/16 a sp. zn. I. ÚS 1135/17 svou argumentaci stavějí na nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10, z něhož dovodily, že na řízení o stížnosti proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na obnovu řízení je nutno aplikovat ustanovení trestního řádu dopadající na řízení o odvolání (bod 17 nálezu sp. zn. I. ÚS 1377/16). V neveřejném zasedání tak podle nich lze o stížnosti rozhodnout jen v případech, kdy by bylo možno v neveřejném zasedání rozhodnout o odvolání. Nic takového ovšem nález sp. zn. III. ÚS 608/10 netvrdí.

39. Citovaný nález totiž prvně konstatoval, že na řízení o stížnosti proti rozhodnutí o návrhu na obnovu řízení „je třeba přiměřeně aplikovat závěry ohledně práva na přítomnost u jednání a práva vyjádřit se k prováděným důkazům, k nimž Ústavní soud dospěl ve svých nálezech týkajících se obviněných v trestním řízení, včetně řízení před odvolacím soudem [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 2971/09 ze dne 17. 2. 2010 (N 28/56 SbNU 315)], v nálezech týkajících se rozhodování obecných soudů o výkonu podmíněně uloženého trestu odnětí svobody [sp. zn. I. ÚS 574/05 ze dne 30. 5. 2006 (N 109/41 SbNU 357), II. ÚS 222/07 ze dne 26. 4. 2007 (N 72/45 SbNU 143), I. ÚS 1756/08 ze dne 24. 11. 2008 (N 200/51 SbNU 439), I. ÚS 2669/09 ze dne 25. 11. 2009 (N 246/55 SbNU 367)], případně v nálezech ohledně práva na přítomnost u jednání v civilním řízení [např. sp. zn. I. ÚS 1537/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 9/56 SbNU 91), IV. ÚS 973/09 ze dne 7. 10. 2009 (N 212/55 SbNU 3)]“. Odkazované nálezy se přitom zabývají situacemi, kdy soud druhého stupně znemožnil obžalovanému účast na nařízeném veřejném zasedání, na němž mu nadto zpřísnil trest (sp. zn. I. ÚS 2971/09 ze dne 17. 2. 2010), kdy doplnil v neveřejném zasedání dokazování a dospěl k novým skutkovým a právním závěrům (sp. zn. II. ÚS 222/07 ze dne 26. 4. 2007 a sp. zn. I. ÚS 2669/09 ze dne 25. 11. 2009), kdy se nezabýval námitkami uplatněnými ve stížnosti (sp. zn. I. ÚS 1756/08 ze dne 24. 11. 2008), kdy – v civilním řízení – rozhodl bez nařízení jednání v rozporu se zákonem (sp. zn. I. ÚS 1537/09 ze dne 19. 1. 2010), resp. kdy se účastník – opět v civilním řízení – nemohl vyjádřit k argumentům protistrany (sp. zn. IV. ÚS 973/09 ze dne 7. 10. 2009).

40. V nálezu sp. zn. I. ÚS 574/05 ze dne 30. 5. 2006 (na nějž nález sp. zn. III. ÚS 608/10 také odkazuje) pak Ústavní soud dokonce konstatoval (za situace, kdy odsouzený vlastní vinou zmeškal veřejné zasedání v řízení o změně podmíněného trestu odnětí svobody na nepodmíněný): „Zmeškání veřejného zasedání před soudem prvního stupně pak nelze dohánět v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Námitka, že o stížnosti bylo krajským soudem rozhodováno v neveřejném zasedání, v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny, se proto v daném kontextu nejeví jako případná, neboť stěžovatel se sám možnosti projednání věci ve své přítomnosti u nalézacího soudu zbavil; přitom právě v řízení před nalézacím soudem, při dokazování, má požadavek přítomnosti odsouzeného při zasedání svůj primární účel, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.“ Jinými slovy, dle Ústavního soudu i v řízení o přeměně podmíněného trestu na nepodmíněný postačí konání veřejného zasedání na prvním stupni, a to dokonce i v případě, že se odsouzený tohoto zasedání vlastní vinou nezúčastnil.

41. Z citované věty nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513) tedy závěr učiněný nyní překonávanými nálezy dovodit nelze. Nelze tak učinit ani z té části nálezu, v níž Ústavní soud konstatoval, že s ohledem na charakter řízení o obnově řízení „rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle § 286 odst. 3 trestního řádu je třeba přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací, pokud jde o provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a jeho vlastní rozhodnutí o meritu věci (srov. § 259 odst. 3, § 263 odst. 7 trestního řádu)“. Nález zde totiž výslovně zdůrazňuje, že hovoří o provádění dokazování, a odkazuje na ta ustanovení trestního řádu, která řeší, za jakých podmínek může odvolací soud učinit jiná skutková zjištění.

42. Nálezy sp. zn. I. ÚS 1377/16 a sp. zn. I. ÚS 1135/17 se tudíž ocitly v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu k právům zaručeným čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

43. V souladu s ní nezbývá než uzavřít, že stížnostní soud zásadně nemusí k projednání stížnosti proti rozhodnutí, kterým byl pro nedůvodnost zamítnut návrh na povolení obnovy řízení, nařídit veřejné zasedání. S ohledem na ústavně zaručené právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům to však platí pouze tehdy, nepřehodnotí-li nalézacím soudem zjištěný skutkový stav způsobem ovlivňujícím jeho právní závěry a nezopakuje-li, resp. nedoplní-li dokazování provedené před nalézacím soudem, případně v rámci původního trestního řízení.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišné stanovisko podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali ke stanovisku pléna soudci Tomáš Lichovník a David Uhlíř.